

גמרא:

לו. אחיזתו של החרש בשלהבת, שנטלה והוליכה לגדיש, היא גרמה את הדליקה. (103)

ולא מחייב המשלח עד שימסור לו לחרש גווא קוצים, פלתא, עצים דקים, ושרגא, גר. א-ט
דהוא, ודאי מעשה ידיה, של המשלח, שמסר לו את כל אלו, גרמו את הדליקה, והוא הפושע. (104)

שנינו במשנה: שלח ביד פקח הפקח חייב וכו' בא אחר וליבה, המלבה חייב.

אמר רב נחמן בר יצחק: מאן דתני במשנה "ליבה" לא משתבש, אין זה שיבוש, וגם מאן דתני במשנה "ניבה", גם כן לא משתבש. (105)

ומבאר רב נחמן בר יצחק: מאן דתני "ליבה" לא משתבש, שמצינו לשון זה ביחס לאש, דכתיב "בלבת אש".

ומאן דתני "ניבה" לא משתבש, שהוא

אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה: לא שנו במשנה שהשולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן פטור בדיני אדם, אלא כשמסר לו המשלח גחלת, וליבה אותה החרש עד שנעשתה שלהבת, ויצאה והזיקה. אבל אם מסר לו שלהבת, חייב המשלח.

מאי טעמא?

משום שמעשיו של המשלח, שמסר לו שלהבת, שהיא מזומנת להזיק, קא גרמו לו לדליקה.

ורבי יוחנן אמר: אפילו מסר לו שלהבת נמי פטור המשלח.

מאי טעמא?

משום שצבתא [מלשון צבת] דחרש גרמה

פירוש רש"י משמע שהחרש הוליך את הכל למקום אחר, והבעירם, ועל ידי כן נשרף הגדיש. ואנו מחייבים את הפקח מפני שפשע ומסר בידו הכל מתוקן.

והקשה על זה, אם כן, מעשה החרש הוא. ואף על גב שהראשון פשע, אין לנו ללכת אחר פשיעתו של הראשון, אלא אחר מעשה החרש! ולכן כתב לפרש, שהפקח הדליק את הבעירה באופן שהיתה עלולה להתפשט לגדיש, ומסרה לחרש לשומרה שלא תתפשט, ולכן הוא חייב.

105. כתב השיטה מקובצת: קשה, שאין דרך התלמוד לומר כן, אלא כשאומר מתחילה "איכא מאן דתני הכי, ואירא מאן דתני הכי", ולאחר מכן אומר "מאן דתני הכי לא משתבש, ומאן דתני הכי לא משתבש", כמו בתחילת מסכת

וכאילו הוא עושה את הנזק לגמרי. ויישבו את הראיה שהביאו התוס' מגחלת מעמיא עמיא ואזלא.

103. כך פירש רש"י בדף ט עמוד ב. והשיטה מקובצת הביא בשם הרא"ה, שמדובר דוקא כאשר החרש לא הוליך את השלהבת לגדיש, אלא שהרבה עליה עצים והגדיל את המדורה, והאש התפשטה מעצמה והגיעה לגדיש. אבל אם החרש הוליך את האש לגדיש והדליק את הגדיש, מודה רבי יוחנן שהפקח חייב. שהרי זה ככל שנטל החררה והדליק את הגדיש, שאם בעל הגחלת פשע בשמירת גחלתו, הוא חייב.

104. כתב התוס' רי"ד לעיל [כב ב], שמתוך

ואם לאו, שמהליכוי שלו לבד לא היתה האש מתלבית, אלא רק בצירוף הליכוי של הרוח, פטור. (106)

והוינן בה: אמאי הוא פטור? ליהוי בזורה ורוח מסייעתו, כמי שזורה את התבואה באויר לאחר הדישה, כדי להפריד ממנה את המוך, שאף על פי שהרוח מסייעתו בהפרדת המוך, בכל זאת נחשב שהוא לבד עשה את מלאכת הזרייה, והוא חייב עליה בשבת משום מלאכת "זורה". ומדוע לא נאמר גם כאן, שלמרות שהרוח מסייעת לו בליכוי

מלשון דיבור, דכתיב "בורא ניב שפתים". וכשאדם מדבר ומנענע, משפתיו יוצאת רוח. וכונת המשנה היא לומר, שברוח פיו ליבה את האש.

שנינו במשנה: לכתה הרוח, כולן פטורין.

תנו רבנן: ליבה הוא וגם ליבתה הרוח, ששניהם יחד ליבו את האש:

אם יש בלבויו כדי ללבותה, שהלבויו שלו בלבד היה בו די כדי ללבות את האש, חייב המלכה.

מצויה. שכך היא משמעות הכתוב "המבעיר את הבערה", שהוא לבד עשה את הבערה.

ומכיון שבלי הליכוי אין האש יכולה להזיק, ואת הליכוי, שהוא גמר המעשה, לא עשה המלכה לבד, לכן הוא פטור.

ועל זה שואלת הגמרא, כמו בזורה ורוח מסייעתו נחשב הדבר כאילו עשה האדם הכל לבד, למרות שהרוח מסייעתו. הרי גם כאן יחשב הדבר כאילו הוא לבד ליבה את האש, למרות שהרוח גם סייעה לו. תוס' ד"ה ליבה.

והרשב"א חולק על התוס', שאם יש בליכויו כדי ללבות, חייב אפילו כשהרוח לבד גם היתה יכולה ללבות. "שהרי אפילו בלא סיוע הרוח היה בליכויו כדי ללבות ולהדליק את הגדיש, ומתכוון הוא להדליק, ולפיכך חייב".

והוכיח כן מדקתני "חייב" סתם, ומשמע שבכל ענין הוא חייב כאשר היה בליכויו כדי ללבות.

והקשה על זה: מדוע יתחייב לשלם הכל? והרי גם הרוח היה בה כדי ללבות, ואם כן יהיה דינו כדין מרבה בחבילות לעיל [י א], שאם בא אחד והוסיף עצים למדורה שהדליק אדם אחר, שניהם חייבים, כל אחד חצי, וגם כאן ישלם רק חצי?

עבודה זרה חד תני "אדיהן" וחד תני "עדיהן" וכו', וכיצא בו הרבה בתלמוד! ?

ומהר"ן חיות תירץ, שהגמרא שלנו מסתמכת על הירושלמי, האומר: אית תנא תני "ליבה", ואית תנא תני "ניבה".

106. כתבו התוס', שמדובר שהרוח לבדה אין ביכולתה ללבות את האש. שאם לא כן, גם אם היה בליכויו האדם כדי ללבותה, היה פטור, שהרי גם בלעדו היתה האש מזיקה. אלא ודאי, שהרוח לבדה אינה יכולה ללבות את האש, ולכן אילו היה בליכויו של האדם כדי ללבותה, היה חייב, לפי שאז נחשב כאילו הוא עושה הכל. וכמו לגבי מלאכת שבת בשנים שעשאוה, שאם "זה יכול וזה אינו יכול", חייב אותו אחד שיכול לבד לעשות את המלאכה, כי השני נחשב רק כמסייע שאין בו ממש.

אבל אם אין בליכויו האדם כדי ללבות את האש, הוא פטור.

ואף על פי שגם הרוח אין בכוחה ללבות את האש [והוי "זה אינו יכול וזה אינו יכול" שלגבי שבת שניהם חייבים], מכל מקום, לגבי אש אין חייבים אלא אם כן עשה האדם לבדו את האש, והביאה עד למצב שתוכל להזיק אחר כך ברוח

רבא אמר: הברייתא מדברת כגון שליבה ברוח מצויה, כשהתחיל ללכות עדיין לא נשבה רוח חזקה אלא רוח מצויה והאש לא היתה מתלבית מאותה הרוח, ולבתו הרוח ברוח שאינה מצויה. שפתאום הגיעה רוח שאינה מצויה וליבתה את האש [בצירוף הליבויו שלו מלפני כן], שאין לחייב אותו על

האש, בכל זאת נחשב כאילו הוא לבד ליבה את האש, ונחייב אותו על כך? (107)

אמר אבוי: הכא במאי עסקינן, כגון שליבה הוא מצד אחד של האש, ולבתו הרוח מצד אחר של האש, שבכגון זה לא הועיל כלום בליבויו. (108)

ואם כן, אילו בזורה ורוח מסייעתו לא היה נחשב כאילו הוא לבד עשה את המלאכה, לא היה חייב עליה. ומכאן, שגם בנוקין יש לומר, שנחשב כאילו המלכה עשה הכל, למרות שהרוח סייעתו.

כתב הירושלמי: הרוקק והפריחו הרוח, חייב משום זורה. וכתב בתשובות רע"א [ב] שנראה מהפוסקים שהבבלי חולק על הירושלמי בזה, שמהבבלי מוכח שעיקר מלאכת זורה הוא כעין בורר, שמפריד את הפסולת מן האוכל, אבל כשהכל פסולת ואינו מברר זה מזה, רק מחלקו לחלקים דקים, אין זה בכלל זורה.

וכן משמע מהסוגיא שלנו, שהגמרא שואלת שהמלכה יהא חייב על סיוע הרוח כאילו הוא עשה זאת בידיים ממש, כמו בזורה ורוח מסייעתו, שאם היה עושה את הזרייה בידיים היה חייב, ולכן הוא חייב גם על ידי סיוע הרוח. וזה רק בזרייה של פסולת מתוך האוכל, שאם היה עושה בידיים היה חייב משום בורר, אבל בדינא של הירושלמי, אם היה מחלק בידו את הרוק לטיפות, ודאי לא היה חייב, ואיך נחייבו על מה שהרוח עושה יותר מאילו היה עושה בעצמו.

108. כך כתב רש"י. והתוס' הביא בשם הר"י לפרש, שאין הדבר שכיח שרוח המגיעה מצד אחר תצטרף יחד עם ליבויו שמצד זה, ולא היה לו להעלות על דעתו שזה יקרה, והרי זה כמו רוח שאינה מצויה.

ועוד כתבו לפרש, שכל אחד מהליבויים לא היה בו כדי ללכות את כל המדורה, אלא שהוא

ואין לומר שלגבי הרוח אין אומרים שהיא שותפה בעשיית הנזק, כי אחרת, לעולם לא יתחייב נזק שלם משום אשו אלא כשהוא מדליק בידו ממש את הגדיש. אבל אם רוח מצויה מוליכה את האש, לא יתחייב רק חצי נזק.

לפי שאין דבר דומה. ששם הוא עשה את כל האש, והרוח רק מוליכתו, מה שאין כן כאן, שהרוח שותפה בעשיית עצם האש?

ותירץ, שהברייתא סוברת כרבי נתן לעיל [נג א], ש"כל היכא דליכא אישתלומי מהאי, משתלם מהאי". וכיון שאי אפשר לגבות מהרוח, הוא משלם הכל.

ועוד תירץ ששם באופן אחר, ראה שם.

107. הקשה האגלי טל [מלאכת זורה ד ד ה]: מה מקשה הגמרא ממלאכות שבת שחייבין על כל מה שהיה במשכן, ובמשכן כך היתה מלאכת הזרייה?

ואין לומר שנלמד מזה לגבי נוקין, שהרי ממנוא מאיסורא לא ילפינן!

ותירץ, שמצינו לגבי מלאכת הוצאה ב"זה עוקר וזה מניח" שפטור. וכתבו התוס' בשבת, שעל אף שבמשכן היה "זה עוקר וזה מניח", מכל מקום, פטור מקרא ד"בעשותה", שמשמע דוקא אם עשה את כל המלאכה חייב, ולא בעשה מקצתה.

ומוכח, שלא נלמד ממלאכת המשכן רק את עצם הדבר שיש עליו שם מלאכה, אבל לא על כך שיהא חייב גם כשלא נתמלאו תנאי וגדרי החיוב.

רבי אשי אמר: כי אמרינן "זורה ורוח מסייעתו" שהפעולה מתייחסת לאדם גם אם היא לא נעשתה רק בסיוע הרוח, הני מילי לענין שבת, ד"מלאכת מחשבת" אפריה תורה. שדי בכך שנתקיימה מחשבתו של האדם כדי לחייב אותו על מלאכת שבת, והרי זו היתה מחשבתו שהרוח תסייע לו בזרייה.

אבל הכא, כיון שעל ידי ליבוי בלבד לא היתה האש מתלכית, הרי זו גרמא בעלמא מצד המלבה.

וגרמא בנזקין, פטור. (112)

כך, כי לא היה לו להעלות על דעתו שתבא פתאום רוח שאינה מצויה ותלכה את האש. (109)

מה שאין כן בזורה בשבת, שדי ברוח מצויה בלבד כדי לסייע לו בזרייה, והוא נתכוון לכך שהרוח תסייע לו במלאכה, ולכן הוא חייב. (110)

רבי זירא אמר: הברייתא מדברת כגון דצמרה צמורי. שלא נשף בחזקה על האש אלא רק נשם עליה כדרך שאדם מחמם את ידיו בנשימתו, שזה לא נחשב כלל ליבוי, והרוח בלבד היא שליבתה את האש, ולכן הוא פטור. (111)

110. ופירוש הברייתא הוא כך: אם יש בליבוי בצירוף הליבוי של רוח מצויה כדי ללבות, חייב, כי זה נחשב כאילו עשה הכל לבד, כמו בזורה ורוח מסייעתו. ואם לאו, שרק בצירוף ליבוי של רוח שאינה מצויה נתלבתה האש, פטור, כי לא היה לו להעלות על דעתו שתבא רוח שאינה מצויה ותסייעו. תוס' ד"ה רבא.

111. כך פירש רש"י. והתוס' מבארים שלא נשף מפיו אויר קר על האש אלא הוציא את הבל פיו החם אל האש כדי ללבותה. ולכן, אף שליבוי הזה הועיל בסוף, ויחד עם הליבוי של הרוח ליבו את האש, בכל זאת הוא פטור, כי לא היה לו להעלות על דעתו שהם יצטרפו יחד, כי זה חם וזה קר, והם מקלקלים אחד את השני. תוס' ד"ה רבי זירא.

112. כי בזורה, על אף שהוא חייב, מכל מקום, לא נקרא שהוא עושה את מעשה הזרייה לבד אלא רק גורם לזרייה, ודי בכך שיקרא מלאכת

ליבה צד אחד של המדורה והרוח ליבתה את הצד השני. ואם המדורה היתה מתלכית רק מצד אחד היא היתה הולכת ודועכת, ורק בגלל שהתחברו יחד שני הצדדים גברה האש והזיקה, ולכן אין הדבר דומה לזורה ורוח מסייעתו, כיון שלאותו צד שהוא ליבה לא סייעה הרוח כלל. תוס' ד"ה ליבה.

וכתב על זה השיטה מקובצת, שלא זה הוא עיקר הטעם, אלא אדרבה, אם הרוח לא סייעה לו כלל, כל שכן שיתחייב.

אלא להיפך, על מה שליבה הרוח לא סייע הוא כלום, ולכן אין לחייבו על ליבוי הרוח. ומהאי טעמא פטור גם אם היה לו להעלות על דעתו שכך יהיה.

109. מכאן מוכח שרק לענין אדם המזיק ממש נאמר הדין של "אדם מועד לעולם", ולא לענין עשיית המזיק שעושה האדם. שהרי מבואר לעיל [כז א] שאדם מועד לעולם, וחייב אפילו בנפל מן הגג ברוח שאינה מצויה. חידושי רח"ה [שכירות ג ב].

מתניתין:

היה אמינא, קוצים הוא דחייב רחמנא, משום דשכיח אש גבייהו. אנשים אינם נזהרים מלהדליק אש ליד קוצים, שהרי הם עומדים לכך, ושכיח דפשע. ויתכן שהוא פשע בשריפת הקוצים, לכן חייבה אותה התורה על כך.

אבל גדיש, דלא שכיח אש גבייהו, אנשים נזהרים שהאש לא תשרוף את הגדיש, ולא שכיח דפשע, ומן הסתם היה זה אונס מצד המדליק את האש, אימא לא חייבה התורה על שריפת גדיש.

לכן כתבה התורה גם "גדיש".

ואי כתב רחמנא "גדיש" בלבד, היה אמינא שרק על שריפת גדיש חייב רחמנא, משום

השולח את הבערה, ואכלה ושרפה האש עצים או אבנים או עפר של חברו, שליחכה את האדמה החרושה ונתקלקלה החרישה, חייב, שנאמר "כי תצא אש, ומצאה קוצים, ונאכל גדיש או הקמה או השדה, שלם ישלם המבעיר את הבערה". ו"שדה" משמע גוף השדה, דהיינו האבנים והעפר.

גמרא:

אמר רבא: למה לי דכתב רחמנא "קוצים" "גדיש" "קמה" ו"שדה"? (113)

צריכי: דאי כתב רחמנא "קוצים" בלבד,

נזקין, ובפשיעה לבד זהו דין כרייה של הבור. ולכן, בשנים שחפרו בור, חייבים, כי יש כאן מעשה פשיעה מצד כל אחד, ולא רק גרמא בעלמא.

והאחרונים הקשו, שכאן משמע שחייבים על גרמא במלאכת שבת, ואילו במסכת שבת (קכ ב) מבואר דגרם כיבוי מותר בשבת. וכתבו לחלק באופנים שונים בין הנושאים.

ומדברי הרא"ש דייקו האחרונים, שאין כוונת רב אשי לחלק בין שבת לנזקין לענין גרמא, אלא גם בשבת פטורים על גרמא, ורק במלאכת זורה "אף על פי דלא הוי אלא גרמא בעלמא, בהכי חייבה תורה, כיון דמלאכה זו, עיקר עשייתה על ידי רוח".

113. כתב השיטה מקובצת בשם שיטה, שפשוטו של מקרא לא נכתב קוצים כדי לחייב עליהם, אלא אורחא דמילתא בא לומר, שאם יצאה האש ומצאה קוצים ונסתבכה בהם, ומתוך כך נאכל גדיש או הקמה או השדה. וכך פירש"י בחומש.

מחשבת. אבל בנזקי אש, לא חייבה התורה אלא את המבעיר את הבערה ולא את הגורם, וכיון שהרוח סייעה בידו אין זה נקרא מבעיר אלא גורם. תוס' ד"ה רב אשי.

וכתבו התוס', שמדברי רב אשי נראה, ששנים שהביאו עצים ואש, וליבו יחד את האש, ואין בליביו של כל אחד מהם כדי ללבות, שניהם פטורים, לפי שכל אחד הוא רק גרמא בנזקין. וכתבו שתימא הוא. תוס' ד"ה והכא.

והקשו על התוס', מאי שנא אש מבור, ששנים שעקרו חוליא בבת אחת והשלימו את הבור לעשרה טפחים, שניהם חייבים, ולא אמרינן שכל אחד הוא רק גרמא?

וביאר בברכת שמואל [י ב] שחלוק גדר הפשיעה של האדם בעשיית המזיק לגבי אש מאשר לגבי בור. כי באש, בעינן מעשה מבעיר מצד האדם, ולכן, בשניים שליבו את האש, אין מעשה מבעיר מצד כל אחד, אלא רק גרמא.

מה שאין כן בבור, שאין צריך מעשה כרייה של האדם, אלא רק מעשה פשיעה בשמירת

והוינן בה: **ורבי יהודה** מה הוא דורש מ"אור"?

ומשנינן: **"אור"** מיבעי ליה לחלק. שאם לא היה כתוב "אור" היינו אומרים שאינו חייב עד שיבעיר גם קוצים וגם גדיש וגם קמה, לכן כתוב "אור" לחלק ביניהם, שחייב על אחד מהם בלבד.

והוינן בה: **ורבנן** שדורשים "אור" לרבות כל בעלי קומה, **"לחלק" מנא** להו?

ומשנינן: **נפקא** להו מ"אור" השני של **"אור השדה"**.

והוינן בה: **ורבי יהודה** מה הוא דורש מה"אור" השני?

ומשנינן: ה"אור" השני אינו בא לדרשא. אלא **אידי דכתב רחמנא "אור הקמה"**, כתב נמי **"אור השדה"**.

וממשיך רבא: **"שדה"** למה לי?

לאתויי לרבות לחכה נירו, **וסכסכה** אבניו. שגם על שריפת האדמה החרושה והאבנים חייבים.

והוינן בה: **ולכתוב רחמנא "שדה"** בלבד,

דהפסד מרובה הוא. אבל קוצים, דהפסד מועט הוא, אימא לא חייבה התורה עליהם. (114)

לכן כתבה התורה גם **"קוצים"**.

"קמה", למה לי?

לומר לך: **מה "קמה"** היא **בגלוי**, שגלויה היא לעין כל **אף כל** שחייבים עליו בנזקי אש, הוא דוקא בדבר שהוא **בגלוי**, אבל אם שרפה האש דבר שהיה טמון ומכוסה אין חייבים עליו.

והוינן בה: **ולרבי יהודה, דמחייב אנוקי "טמון" באש**, שגם אם היה טמון חייבים עליו, **"קמה"** למה לי?

ומשנינן: **לרבות כל בעלי קומה**, שאפילו על בעלי חיים ואילנות [שאינם בכלל המנויים בפסוק], חייבים באש. (115)

והוינן בה: **ורבנן**, הדורשים מ"קמה" לפטור טמון, דרשא זו של **לרבות כל בעלי קומה, מנא** להו?

ומשנינן: **נפקא** להו מ"**אור הקמה"**. מהייתור של "אור" הם דורשים לרבות כל בעלי קומה.

ליזהר כל כך. ים של שלמה [כה].

115. התוס' הביאו מהירושלמי, שבא לרבות אילנות וכל המחובר לקרקע. שאילו היה הלימוד מ"**גדיש**", הייתי אומר דוקא דבר התלוש מן הקרקע. וכל בעלי קומה היינו שעומד דקומה ולא נקצר עדיין.

והרשב"א הביא שיש מפרשים כל בעלי קומה היינו כל דבר שבעולם שאין לך גשם שאינו בעל קומה גדולה או קטנה.

ואם כן לא היה לו לעשות צריכותא רק על גדיש קמה ושדה בלבד. אלא התלמוד רוצה להשוות כולם, ולהצריכם **"הואיל ואפשר"**, וכל היכא דאיכא למידרש, דרשינן.

114. אף על גב שבמזיק בידים אין חילוק בין רב למעט, מכל מקום הכא שהדליק בתוך שלו, כמשמעות הכתוב **"כי תצא אש"**, מעצמה, אם כן הוה אמינא שעל הפסד מועט לא היה לו

ואכל גדיש" בלשון הווה לא נאמר, אלא "ונאכל גדיש" בלשון עבר. ומשמע שנאכל גדיש כבר קודם שריפת הקוצים, שהפורענות התחילה מהצדיקים שמשולים לגדיש. (117)

תאני רב יוסף: מאי דכתיב במכת בכורות "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר". מלמד הכתוב שכיון שניתן רשות למשחית, אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולכן נצטוו ישראל שלא לצאת מפתח ביתם עד בקר שמא אף בהם יפגע המשחית.

ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה, שנאמר [יחזקאל כא ת] "והכרתני מומך צדיק ורשע", משמע הצדיק לפני הרשע. (118)

כבי רב יוסף: כולי האי נמי, לאין דומין? כלומר, וכי הצדיקים נחשבים להבל, שעד כדי כך, אפילו קודמים הם לפורענות לפני הרשעים?

אמר ליה אבוי: טיבותא הוא לגבייהו. טובה היא להם שהם מתים קודם, כדי שלא יראו ברעה העתידה לבא, דכתיב [ישעיה נז א] "כי מפני הרעה נאסף הצדיק". (119)

ולא בעי הנך, ולא תצטרך לכתוב את כל היתר, שהרי שדה כוללת הכל, קוצים גדיש וקמה? (116)

ומשנינן: צריכא: דאי כתב רחמנא רק "שדה", הוה אמינא: מה שבשדה, אין, שחייבים רק על שריפת התבואה שבשדה, אבל מידי אחריו, על שריפת הקרקע עצמה, לא חייבים.

קא משמע לן המקרא שכתב בפירוש "קמה", כדי שה"שדה" ישאר מיותר, ללמוד ממנו על שריפת הקרקע החרושה.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין פורענות באה לעולם אלא בזמן שהרשעים בעולם.

ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה.

שנאמר "כי תצא אש ומצאה קוצים". ודרשינן: אימתי אש יוצאה, שבאה פורענות לעולם? בזמן שקוצים מצוין לה, כשהרשעים בעולם.

ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים תחלה, שנאמר "ונאכל גדיש".

118. המהרש"א מפרש: מדלא כתיב "צדיק עם רשע" כדכתיב "להמית צדיק עם רשע" גבי אברהם, דהיינו בכליון אחד, שלא יבחין מי הוא צדיק ומי הוא רשע. אבל "צדיק ורשע" משמע שלא ימות עמהם, אלא קודם להם, שיהיה ניכר שהוא צדיק. וזה שאמר טיבותא הוא לגבייהו, שלא ימות הצדיק בכללן.

119. ורב יוסף ודאי ידע הפסוק, רק שהיה מפרש שהצדיק מכפר על הדור. וכוונת הכתוב

116. הקשה הפני יהושע: הרי "קמה" ודאי צריך למעט טמון לרבנן? וראה שם מה שחירץ.

117. כתב המאירי: לעולם אל יתשל אדם בתוכחות הרעים והרקים, ואל ידין בעצמו: מכיון שהטובים הולכים בישרת לב, מה לנו ולריוקם? שאין פורענות בא לעולם אלא בשביל הרעים, וכשהיא באה הן אינה מתחלת אלא בצדיקים. דרך סמך דרשו "כי תצא אש", ומה היא סיבתו? "ומצאה קוצים", ונאמר "ונאכל גדיש", שכבר נאכל תחילה.